

ВИКОРИСТАННЯ ЛІЗИНГУ – ПЕРСПЕКТИВНИЙ ШЛЯХ РОЗВИТКУ ВУГЛЕДОБУВНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

У світовій економіці вугілля застосовується як основний енергоносіє, посідаючи третю позицію за обсягами використання після нафти та природного газу. Вугільна промисловість є однією з головних ланок економіки України, яка виробляє продукцію, необхідну для енергетичного й металургійного секторів економіки, а також для забезпечення енергетичної безпеки держави. Але технічний стан більшості вугледобувних підприємств є вкрай незадовільним. Основною причиною зменшення виробничих потужностей і низького рівня їх освоєння є недостатній обсяг капітальних вкладень у будівництво, реконструкцію і технічне переоснащення вугледобувних підприємств, а також у придбання гірничошахтного устаткування для оснащення вибоїв і заміни стаціонарного устаткування, що відпрацювало свій ресурс [6]. У Концепції розвитку вугільної промисловості вказано, що практично 96% шахт понад 20 років працюють без реконструкції. Дві третини основного стаціонарного устаткування відпрацювали нормативний строк експлуатації та потребують негайної заміни. Питома вага вугледобувних механізованих комплексів та прохідницьких комбайнів сучасного технічного рівня становить лише третину, а нових навантажувальних машин і стрічкових конвеєрів – близько 15% [10]. Отже, основним чинником, що заважає розвитку галузі, є недостатній обсяг інвестицій, який на сьогодні не дає можливості забезпечити випереджаюче введення в експлуатацію виробничих потужностей. Іншими негативними чинниками є: недосконалість законодавства у відповідній сфері, низька ефективність управління галуззю на всіх рівнях, недосконалі структура шахтного фонду та зношеність основних фондів вугледобувних підприємств, складні умови проведення гірничих виробок і низький рівень механізації гірничих робіт, значний ступінь зносу стаці-

онарного обладнання і недостатня чисельність працівників, насамперед основних гірничих професій. Перспективний метод забезпечення оновлення устаткування полягає у придбанні його в оренду, однією з форм якої є лізинг. Сучасний етап реструктуризації вугільної галузі для більшості її суб'єктів характеризується різким спадом або повним припиненням інвестування виробництва за рахунок власних коштів. Тому у випадку тимчасового або постійного браку власних ресурсів і засобів праці вугледобувні підприємства можуть скористатися для відновлення й розвитку своєї технічної бази таким розповсюдженим у світі методом фінансування, як лізинг.

Проблему використання лізингу у вугільній промисловості досліджують такі науковці, як Л. Лесик, О. Демченко, О. Куц та інші. Л. Лесик розглядає лізинг як джерело технічного переозброєння вугільних шахт, А. Демченко розкриває перспективи використання лізингових відносин у вугледобувній промисловості. Питання організації лізингу у вугільній галузі розглядають також такі вітчизняні вчені, як І. Ткаченко, О. Пампура. У своїх працях вони виділяють потенційних учасників лізингових взаємовідносин, надають характеристику взаємозв'язків між ними, прогнозують обсяги інвестування за рахунок лізингу та окреслюють перспективи його реалізації у вугільній галузі.

Метою статті є доведення актуальності розвитку лізингу у вугільній галузі України, підприємствам якої не вистачає коштів на придбання сучасного гірничошахтного устаткування.

Значно впливає на ефективність роботи вугільної галузі стан виробничих фондів шахт. Сьогодні до 40% шахт працює понад 50 років, а найбільш старі шахти мають строк служби понад 70 років. Лише 8% шахт експлуатуються менше 20 років. Незважаючи на

значний строк експлуатації шахт, обсяги реконструкції і будівництва нових шахт з 1975 р. стали різко зменшуватися. За останні 15-20 років у Донбасі не було закладено жодної шахти, у Львівсько-Волинському басейні – одна, у Дніпровському – один розріз. Остання масова реконструкція вугільних шахт була проведена у другій половині 60-х – на початку 70-х років ХХ ст. Тоді вона була здійснена на 25% підприємств.

Технічне переозброєння шахт стримується дефіцитом інвестиційних ресурсів. Держава не в змозі в повному обсязі підтримувати інноваційне перетворення галузі. За даними Державного комітету статистики України, загальна сума витрат на фінансування інноваційної діяльності у 2007 р. склала 10850,9 млн грн, а за рахунок держбюджету – 144,8 млн грн; у 2008 р. загальна сума – 11994,2 млн грн, за рахунок держбюджету – 336,9 млн грн; у 2009 р. загальна сума витрат – 7949,9 млн грн, за рахунок держбюджету – 127,0 млн грн; у 2010 р. загальна сума витрат – 8045,5 млн грн, за рахунок держбюджету – 87,0 млн грн; у 2011 р. загальна сума витрат – 14333,5 млн грн, за рахунок

держбюджету – 149,2 млн грн. Це змушує вугільну галузь приймати нетрадиційні рішення, які дозволяють при невеликих державних вкладеннях здійснювати технічне переозброєння вугільної галузі за рахунок мобілізації активів підприємницьких структур.

Варто підкреслити, що при залученні інвестицій велике значення мають інновації. Спектр цих можливостей дуже широкий. У майбутньому можна виділити такі перспективні напрями: використання вуглеводневих газів, що виділяються та вивільняються в процесі видобутку вугілля; використання сірки, що міститься в окремих пластах; переробка відвалів шахтної породи; переробка відходів вуглезбагачення. Зазначені можливості не вичерпують усього потенціалу вугледобувних і вуглепереробних підприємств, і це тільки підкреслює їх високу інвестиційну привабливість. Пожвавлення інвестиційної активності є однією з головних умов стійкого, якісного економічного розвитку підприємств вугледобувної промисловості. Обсяги інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності відображено в таблиці.

Таблиця

Інвестиції в основний капітал за видами економічної діяльності, млн грн

Показники	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Промисловість, всього	44804	64341	76617,7	57657,6	58558,2	86312,8
Добувна промисловість	8594	12142	16767,1	13914,0	15613,5	24609,2
Переробна промисловість	30113	44823	48975,9	35322,2	34230,7	41299,6
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	6096	7376	10874,7	8421,4	8714,0	20404,0

Наявний потенціал для розвитку вугільної промисловості країни (значні, не менш ніж на 400 років, запаси вугілля, розвинена транспортна система, висококваліфіковані кадри академічної та галузевої гірничої науки, робітники і фахівці-шахтарі, достатні виробничі потужності заводів вугільного машинобудування, шахтобудівних організацій, заводів, що виробляють будівельні матеріали, готові конструкції) через величезний дефіцит інвестиційних ресурсів використовується незадовільно, фінансовий стан більшості шахт продовжує погіршуватися. Це об'єктивно визначає труднощі виходу галузі з кризи і формування передумов для забезпе-

чення її стабільної роботи в майбутньому. Економічну основу кризи на більшості шахт становлять значний дефіцит власних коштів й обмеженість фінансових можливостей держави для підтримки національної вугільної промисловості, у першу чергу, за рахунок прискорення модернізації та відновлення шахтного фонду з метою припинення його прогресуючого старіння [12]. Значним резервом підвищення ефективності економічного потенціалу є своєчасне й регулярне оновлення і технічне переозброєння всіх галузей національної економіки, у тому числі вугільної промисловості. Масштаби створених основних фондів обумовлюють великі обсяги ви-

трат на їх підтримання у робочому стані. Разом з тим накопичення застарілих і зношених засобів праці заважає поліпшенню економічних показників підприємств, відволікає на їх обслуговування і ремонт значну кількість трудових ресурсів.

Необхідним є становлення і розвиток лізингу для технічного переозброєння підприємств вугільної промисловості. Світова практика розвитку вугільної промисловості свідчить про значну користь використання лізингу [2].

Лізинг становить інтерес й для більшості підприємств вугільної промисловості України, у яких не вистачає коштів на придбання сучасного гірничошахтного устаткування.

Розвиваючи лізингові угоди у вугільній промисловості, одразу можна вирішити декілька проблем, а саме:

без значних початкових витрат здійснити реконструкцію застарілих вугільних підприємств;

забезпечити замовленнями вітчизняні машинобудівні підприємства – виробників засобів виробництва і будівельні організації, що стане каталізатором початку економічного підйому в цих галузях промисловості;

створити в країні додаткову кількість робочих місць у тих регіонах, де це особливо актуально, а саме у вугледобувних [8].

Актуальність розвитку лізингу в Україні обумовлена несприятливим станом парку устаткування: значна питома вага морально застарілого устаткування, низька ефективність його використання, відсутність забезпеченості запасними частинами.

Слово «лізинг» є відповідною транскрипцією з англійської мови терміна «lease», що в перекладі означає «оренда». З економічної точки зору між орендою і лізингом є суттєва відмінність. Під орендою розуміється надання орендодавцем в оренду власного майна, яке йому на даний час не потрібне, за певну плату – орендні платежі. За умови використання лізингу лізингоодержувач замовляє у лізингодавця необхідні основні засоби, який у свою чергу їх придбає у постачальника (виробника) і надає лізингоодержувачу [5]. В Україні, відповідно до чинного законодавства, під орендною операцією розуміють

господарську операцію суб'єкта підприємницької діяльності (орендодавця), що передбачає передачу права користування матеріальними цінностями іншому суб'єкту підприємницької діяльності (орендарю) на платній основі та на визначений строк. При цьому об'єктом орендних відносин є матеріальні цінності, що входять до складу основних засобів (фондів) підприємства, за винятком тих, первісна вартість яких погашається протягом одного виробничого циклу.

Основними видами лізингу є фінансовий лізинг (finance lease) і оперативний (operating lease). Головна відмінність між двома видами лізингу полягає в терміні експлуатації обладнання. Оперативний лізинг передбачає, що термін договору експлуатації значно нижчий, ніж нормативний строк служби майна. При фінансовому лізингу лізингоодержувач користується об'єктом лізингу тривалий термін, за який амортизується вся або більша його частина, а за рахунок лізингових платежів повертає вартість майна [5]. Якщо порівнювати лізинг з орендою, то оперативна оренда - це господарська операція суб'єкта підприємницької діяльності, що передбачає передачу права користування матеріальними цінностями, які належать орендодавцю, на термін, що не перевищує строк їх повної амортизації та обов'язкового повернення цих матеріальних цінностей орендодавцю. При цьому право власності на орендовані цінності залишається в орендодавця протягом усього терміну оренди. Фінансова оренда – це господарська операція, що передбачає придбання орендодавцем матеріальних цінностей на замовлення орендаря з подальшою передачею орендарю права користування цими цінностями на термін, не менший як строк їх повної амортизації з обов'язковою подальшою передачею права власності на ці матеріальні цінності орендарю. При цьому ризики загибелі або ушкодження об'єкта, усі види цивільної відповідальності, що можуть виникнути у зв'язку з використанням орендованого майна, а також витрати на поточний і капітальний ремонт несе орендар [11]. Орендна плата може встановлюватися на все орендоване майно в сукупності або окремо по кожному об'єкту в натуральній, грошовій або змішаній формах. Розміри,

умови та терміни внесення орендної плати, а також порядок її перегляду визначаються договором оренди. Орендна плата містить суму амортизаційних відрахувань від вартості орендованого майна та орендний відсоток. В орендну плату можуть також входити кошти, передані орендарем орендодавцю для ремонту об'єктів під час та після закінчення терміну їх оренди.

Залежно від кількості учасників лізингової операції розрізняють двосторонній (прямий) і багатосторонній (непрямий) лізинг.

При прямому лізингу постачальник (виробник) майна і лізингодавець виступають в одній особі.

Непрямий лізинг виникає при збільшенні кількості учасників лізингової операції. Класичний – тристоронній варіант лізингу: постачальник (виробник) – лізингодавець – лізингоодержувач.

Суб'єктами лізингу є: постачальник або підприємство, що виготовляє основні фонди; лізингодавець (лізингова компанія); лізингоодержувач (суб'єкт господарювання).

Процес здійснення лізингової операції складається з таких етапів:

1) укладання лізинговою компанією тристоронньої угоди з лізингоодержувачем та постачальником;

2) поставка основних засобів лізингоодержувачеві;

3) оплата лізинговою компанією постачальнику вартості основних засобів;

4) сплата лізингоодержувачем орендних (лізингових) платежів лізинговій компанії.

Виступаючи особливим способом фінансування інвестицій, лізингові операції є своєрідною альтернативою банківському кредитуванню. Банки також досить широко практикують здійснення лізингових операцій, іноді створюючи спеціально для цих цілей дочірні лізингові компанії. Для здійснення лізингових операцій банк одержує необхідні для клієнтів основні засоби і здає їх в оренду, одержуючи за це орендну плату. Ця орендна плата не лише покриває витрати банку, пов'язані з придбанням об'єктів лізингу, а й містить банківський прибуток.

Головними перевагами лізингу є розмір платежів, що фіксуються на тривалій термін, можливість повного фінансування виробничих програм, ліквідність капітальних вкладень і створення робочих місць. Така форма інвестиційної діяльності дає змогу швидше оновлювати технічну базу, використовувати в процесі виробництва нову техніку та технології, не потребує негайного початку платежів. При лізингу обладнання не зараховується на баланс лізингоодержувача, тобто не збільшує його активів і податків [4].

Плату за обладнання, надане в лізинг, шахти мають вносити у вигляді лізингових платежів, які включають: суму амортизаційних відрахувань на обладнання, плату лізингодавця за кредитні ресурси для придбання обладнання (якщо кредит взятий у банку) за лізинговий марж; ставку за ризик; плату за страхування лізингового майна; плату за додаткові послуги лізингоодержувачу, якщо вони визначені договором. Витрати на утримання обладнання, наданого в лізинг, несуть лізингоодержувачі, якщо інше не передбачено відповідними договорами. У сучасних умовах вугільна промисловість може вирішити ряд питань за допомогою лізингу. З метою одержання прибутку підприємства могли б продати зайву техніку, що не використовується, і невстановлене устаткування. Звідси виникає потреба у створенні спеціалізованих фірм, що організували б лізингову оренду. Для технічного переозброєння підприємств вугільної промисловості необхідні організації, орієнтовані на лізинг. Засновниками можуть бути банки, шахти, об'єднання, асоціації підприємств регіону, інвестиційні фонди, які б вирішували проблеми фінансування її оцінки лізингових операцій, створення бази інформації про попит і банку даних устаткування, пропонованого в оренду [4].

Об'єктом лізингу виступає рухоме і нерухоме майно, що може бути віднесене до основних засобів відповідно до законодавства (машини, устаткування, транспортні засоби, обчислювальна та оргтехніка, системи телекомунікації тощо), не заборонене до вільного обігу на ринку і щодо якого немає обмежень про передачу його в лізинг.

Об'єкт лізингу протягом усього терміну дії договору є власністю лізингодавця. При цьому майно, передане за договором фінансового лізингу, зараховується на баланс лізингодержувача із зазначенням, що це майно взяте у фінансовий лізинг. Майно, передане за договором оперативного лізингу, залишається на балансі лізингодавця із за-

значенням, що воно передане в оперативний лізинг.

Об'єкт лізингу, що підлягає реєстрації в державних органах нагляду (транспортні засоби тощо), реєструється за дорученням на ім'я будь-якої із сторін у встановленому законом порядку.

Організацію лізингу у вугільній галузі відображено на рис. 1.

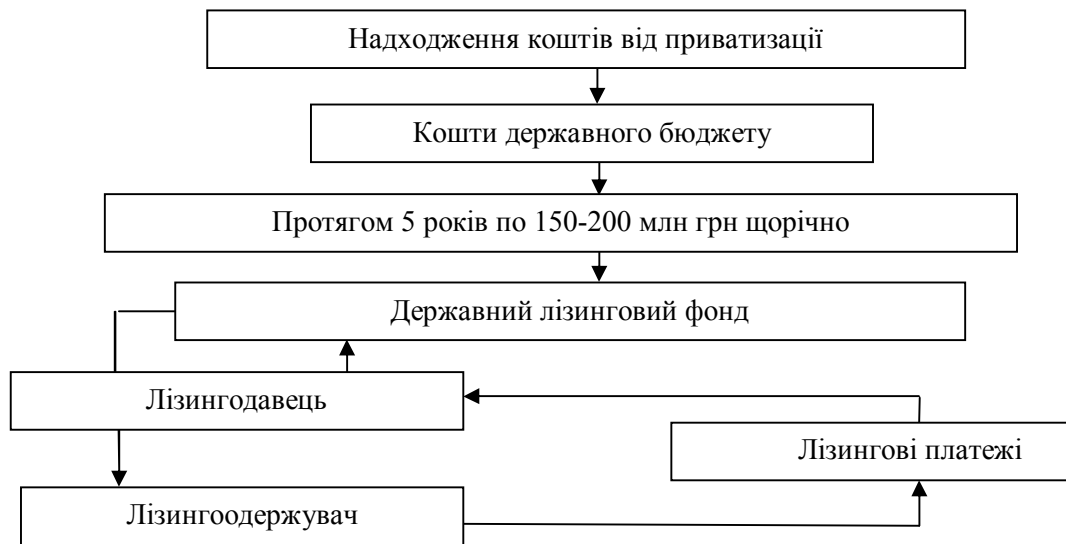

Рис. 1. Організація лізингу у вугільній галузі

Як видно з рис. 1, державний лізинговий фонд повністю формується за рахунок коштів державного бюджету. Кошти в лізинговий фонд направляються щорічно на безповоротній основі не менш 5 років. Лізингова компанія здійснює як функції безпосередньо лізингодавця, так і діяльність щодо фінансування виробництва обладнання і забезпечення ним шахт [8].

Окреслена організаційна структура лізингу за сутністю має вертикальну ієрархію або лінійну структуру управління. Такі системи управління притаманні малим організаціям і формам бізнесу, де прийняття рішення відбувається на одному рівні та не потребує погодження на декількох рівнях управління. Отже, при розвитку такої структури вона приречена на трансформування та реорганізацію. Іншим критичним аспектом, на який слід звернути увагу, є націленість таких лізингодавців на лізингодержувачів – державні вугледобувні підприємства. Недержав-

ним вугледобувним підприємствам буде важче отримати згоду на лізинг, адже вони не «вписуватимуться» у монополюно орієнтовану державну лізингову компанію.

Усунення цих недоліків можливе при створенні міжгалузевої лізингової компанії, на думку О. Пампури [9]. Її відмінною рисою є створення лізингодавців не за рахунок державних коштів, а за участю зацікавлених осіб в організації лізингу на вугледобувному підприємстві – державні органи влади, корпорації, виробники гірничого обладнання, банки, науково-дослідні організації. Зазначені суб'єкти господарювання створюють довірчу компанію, яка виконує функції лізингової. За рахунок засновників вона придбає необхідне обладнання у власність для передачі його лізингодержувачу.

Обов'язковим елементом у схемі організації лізингу у вугільній галузі має стати страхування лізингу (рис. 2).

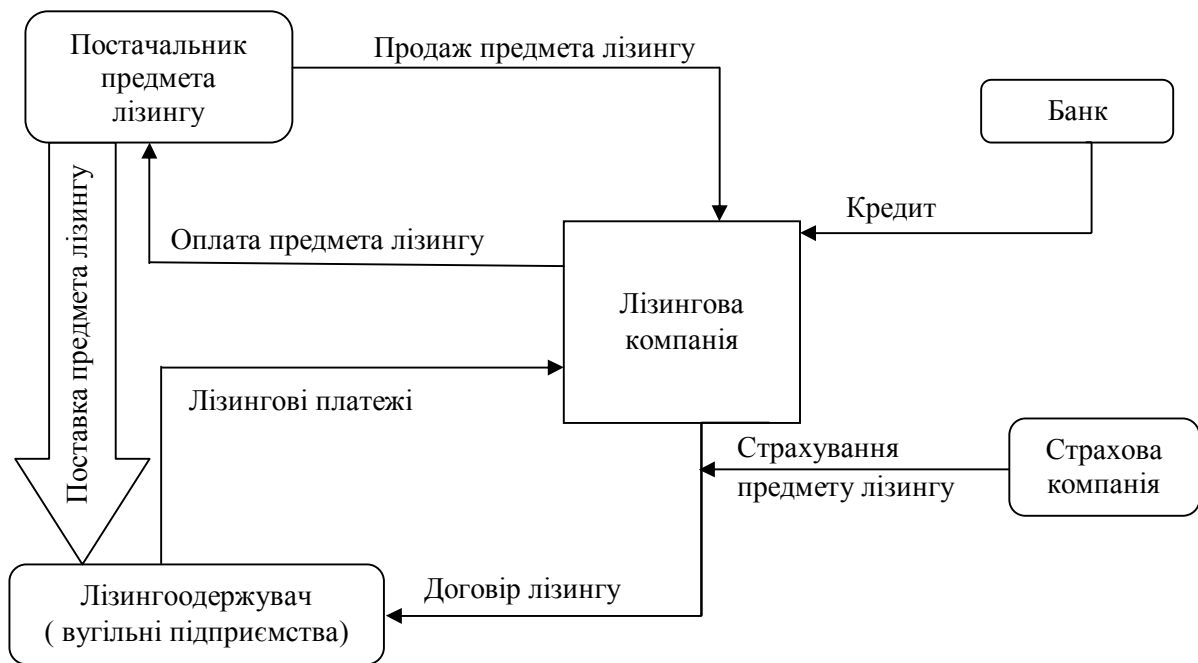

Рис. 2. Схема використання лізингу у вугільній галузі

Незважаючи на привабливість і простоту, лізинг потребує захисних заходів, а найбільш надійним і ефективним є страховий захист. Страхування лізингових операцій дозволяє істотно упорядкувати фінансові та юридичні взаємовідносини між учасниками лізингової угоди. Страхові гарантії, з одного боку, забезпечують безперервність відтворення у сфері лізингової діяльності, а з іншого – компенсують втрати і підвищують платоспроможність усіх учасників лізингової угоди. Страхування може здійснюватися за двома напрямками: страхування самого обладнання або майна, переданого в лізинг, і страхування ризику непогашення лізингових платежів. При страхуванні обладнання та майна, переданого в лізинг, страхова компанія бере на себе зобов'язання щодо забезпечення страхового захисту від стандартних майнових ризиків: пожежа, вибух, крадіжка, стихійні лиха та інші подібні випадки. При цьому вартість страховки при страхуванні майна, переданого в лізинг, обходиться дешевше, ніж страхування звичайного майна. Але стосується це лише ситуації при співпраці з великою лізинговою компанією, що пропонує страховикові великі сумарні портфелі ризиків. Майнові ризики беруть на страхування практично всі страхові компанії.

Договір страхування майна, переданого в лізинг, укладається на весь термін дії договору лізингу. Розмір тарифних ставок встановлюється залежно від умов страхування, обраних ризиків, а також терміну страхування. У середньому вони становлять від 0,2 до 7% від страхової суми, тобто від вартості переданого в лізинг майна. Залежно від конкретних умов утримання майна розмір страхового платежу може бути істотно змінений. Система пільг, що практикується в ряді компаній, передбачає також можливість оплати страхової премії в розстрочку. Але досвід лізингових операцій у вугільній галузі показав наявність високого рівня ризиків, пов'язаних із специфічними умовами експлуатації обладнання, а також ризиків невиплати лізингових платежів, обумовлених неплатоспроможністю вугледобувних підприємств. Тому розмір страхового платежу може бути збільшений.

В Україні процес становлення лізингу перебуває в початковій стадії, але активно розвивається. Крім того, лізинг може допомогти вирішити досить гостру для вугільних підприємств проблему своєчасного просування інноваційних можливостей, концентрації ресурсів.

Через низьку платоспроможність вугледобувних підприємств, а також високі банківські відсотки за кредит у вугільній промисловості України лізинг не набув широкого застосування. З огляду на досвід зарубіжних та українських лізингових організацій, незадовільний економічний стан вугільної промисловості, переваги лізингу в технічному переозброєнні підприємств і чинний організаційно-економічний механізм взаємодії вугледобувних підприємств і підприємств вугільного машинобудування, В. Ланговой у роботі [7] пропонує:

створити на базі великих заводів вугільного машинобудування структурні підрозділи для надання в лізинг капітально відремонтованої гірничої техніки і такої, що була в експлуатації. При цьому вугільні шахти забезпечуватимуться технікою на умовах фінансового лізингу;

організувати при Міністерстві палива й енергетики України підрозділ (фонд технічної підтримки) з питань координування та контролю за лізинговими операціями з капітально відремонтованою і придатною для роботи старою гірничою технікою із шахт, що закриваються;

забезпечити законодавчі та нормативні умови, за яких вугледобувне підприємство, що не має достатніх ресурсів для придбання в лізинг нової техніки, мало б можливість одержати капітально відремонтовану, оплативши початкові лізингові платежі ремонтним фондом (гірничошахтним устаткуванням, що підлягає капітальному ремонту);

сформувати при Міністерстві палива й енергетики України централізований, галузевий або у вугільних компаніях – регіональний страховий лізинговий фонд, який би відшкодував лізингодавцю (машинобудівному заводу) вартість зданого в лізинг і втраченого гірничошахтного устаткування.

В Україні склалися сприятливі умови для розвитку лізингових відносин. Передумовами для цього є: велика потреба у відновленні виробничих потужностей, криза неплатежів, погіршення збуту продукції, спад виробництва тощо. Лізинг дає змогу не залучати позиковий капітал і не заморожувати власний, заощаджувати на витратах, пов'язаних із володінням майном, користуватися

податковими пільгами та прискореною амортизацією об'єкта лізингу. Але для нормального функціонування лізингу у вугільній галузі України Н. Гришко та О. Кунченко визначають такі вимоги до організації лізингу [1]:

1) лізингодавці не повинні формуватися тільки за рахунок державних коштів, але присутність державного капіталу є бажаною;

2) на законодавчому рівні закріпити повноваження місцевих органів влади у сприянні організації і розвитку лізингу на вугледобувних підприємствах;

3) слід уникати створення лінійної організації управління лізингом;

4) лізинг має бути доступним як для державних, так і для недержавних вугледобувних підприємств;

5) засновники лізингодавця повинні мати однакову вагу голосів при прийнятті управлінських рішень;

6) період підготовки лізингового проекту має бути нетривалим або меншим одного року;

7) використовувати нестандартні фінансові схеми при розрахунках по лізингових платежах.

З метою підвищення ефективності лізингових операцій авторами роботи [1] запропоновано створити спеціалізовані лізингові компанії у кожному з вугільних басейнів, які розташовані у п'ятьох адміністративних одиницях України: Донецькій, Луганській, Дніпропетровській, Львівській та Волинській областях. В Україні діють гірничо-металургійні, енергетичні та машинобудівні холдинги, які входять до промислово-фінансових груп із мільярдними капіталами. Це такі холдинги, як «Метінвест», «ДТЕК», «Індустріальний Союз Донбасу», «Група Приватбанку», «Азовмаш», «Інтерпайп», «Укрпідшипник», «Смарт-холдинг» та ін. Склад холдингів визначається підприємствами різного спрямування, а саме: металургійні, машинобудівні, гірничорудні, коксохімічні, виробництва і реалізації електроенергії. Виробничий процес і продукція таких підприємств обумовлюються прямим або непрямим попитом на коксівне та енергетичне вугілля. Попит на вугілля є мотивуючим фактором участі таких підприємств як засновників лізинго-

давців. Вхідження до числа засновників лізингодавців у вугільній галузі діючих лізингових компаній надасть змогу організувати роботу з використанням їх досвіду. Натомість лізингові компанії розширяють межі та напрями бізнесу. Але слід зазначити, що лізингова галузь раніше за інших відчуває проблеми та кризи в економіці. У зв'язку з цим доцільно в цю схему додати страхові компанії, тому що в сучасних умовах зростає роль заходів щодо мінімізації ризиків усіх учасників лізингових операцій. Крім того, страхування лізингових ризиків є гарантією виконання сторонами взятих на себе зобов'язань.

Таким чином, лізинг у вугільній промисловості слід розглядати як фактор формування нової технічної політики на основі технологічної перебудови вугільного машинобудування, зміцнення прямих договірних зв'язків між учасниками інноваційного процесу. Лізингові відносини сприяють оновленню шахтного фонду вугільних підприємств, дозволяють оптимізувати використання наявної гірничошахтної техніки і на вигідних умовах придбати нове обладнання [3].

У [13] зазначено, що може використовуватися та бути вигідним лізинг землі для видобутку вугілля. Для цього необхідно:

- знати розташування і запаси вугілля;
- розглянути альтернативні види землекористування (теперішні та майбутні) і розрахувати поточну вартість землі для кожного варіанта використання до 50 років;
- знати кількість тонн вугілля, доступного для видобутку;
- визначити якість, вартість і глибину залягання вугілля;
- розрахувати витрати, пов'язані з будівництвом дорожнього покриття;
- розглянути переваги фіксованої і змінної ставки за тону;
- визначити мінімальні гарантовані платежі незалежно від видобутку вугілля;
- визначити первинний термін оренди
- встановити, як і коли відбудеться відновлення.

Лізинг є вигідним для вугільних підприємств, оскільки у них відпадає необхідність мобілізації коштів на капітальні вкладення. Крім того, він дає змогу зберігати ліквідність, тому що не потребує значних одно-

часних фінансових вкладень для придбання устаткування, а також прискорює заміну застарілих основних фондів, скорочує терміни їх окупності та сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Лізинг для України не є традиційною формою фінансування, але у світовій практиці лізинг розвивається надзвичайно високими темпами, особливо в США, Канаді, Західній Європі та Японії. У даних країнах питома вага капітальних вкладень через лізинг у загальній сумі складає 10-30%. Україна має малий досвід лізингових операцій, але обсяги інвестицій в економіку країни за допомогою лізингу зростають. Уже створені необхідні правові умови розвитку лізингу: Закон "Про лізинг", "Інструкція з бухгалтерського обліку лізингових операцій", "Положення про організацію бухгалтерського обліку і звітності в Україні", "Інструкція з бухгалтерського обліку балансової вартості груп основних фондів". Лізинг здійснюється відповідно до Закону України "Про лізинг" за договором лізингу, який регулює правовідносини між суб'єктами лізингу.

Висновки. Для розвитку вугільної галузі необхідно застосовувати нові технології видобутку вугілля в очисних вибоях, прогресивні схеми розробки вугільних пластів, найбільш ефективні схеми підготовки шахтного поля. Через нестачу коштів перспективним методом може виступати лізинг. Лізинговий вид діяльності завдяки своїй особливій економічній природі здатен зробити значний внесок у піднесення і розвиток національної економіки, а на міжнародному рівні – створити і закріпити нові зв'язки з іноземними інвесторами. Лізингова діяльність є, по суті, пільговою галуззю інвестиційної діяльності. На сьогоднішній день можна стверджувати, що тема лізингу набуває актуальності. При сучасній економічній ситуації лізингові операції можуть сприяти мобілізації коштів для інноваційного розвитку та забезпечити через свій механізм гарантоване використання інвестиційних ресурсів на цілі реструктуризації.

Таким чином, лізинг є ефективним інструментом оновлення основних фондів та збільшення виробничих потужностей підприємств, що особливо важливо при існую-

чих труднощах у доступі до фінансових ресурсів. Лізинг дозволяє купити обладнання відразу, при цьому його повна вартість оплачується не за один платіж, а поступово. Крім того, предмет лізингу може перейти у власність після всіх виплат. В умовах конкуренції між виробниками ключовим показником є технічне вдосконалення. Завдяки програмам лізингу можна вирішити цю проблему і без великих початкових фінансових вкладень, придбати і активно використовувати нове якісне обладнання. Отримавши на руки високотехнологічну техніку, можна збільшити інтенсивність і ефективність виробництва з одночасним зниженням витрат на його експлуатацію. Отже, лізинг – це оптимальне і вигідне фінансове рішення, яке відіграватиме ключову роль у розвитку вугільної промисловості.

Література

1. Гришко Н.В. Організаційні основи лізингових взаємовідносин у вугільній галузі України / Н.В. Гришко, О.В. Кунченко // Економіка промисловості. – 2011. – № 4. – С. 112-118.
2. Демченко А.Н. Перспективы использования лизинговых отношений в угледобывающей промышленности / А.Н. Демченко, Н.Т. Демченко // Менеджер. – 2003. – № 3. – С. 50-58.
3. Драчук Ю.З. Финансовое обеспечение инновационной реструктуризации угольного производства / Ю.З. Драчук, Н.И. Новикова // Економіка промисловості. – 2006. – № 2. – С. 98-104.
4. Кузьміна В.І. Лізинг як засіб фінансування розвитку вугільних шахт / В.І. Кузьміна, В.П. Лисяков // Дні теорії та практики інвестування, матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції студентів і молодих вчених (Донецьк, 26-27 березня 2009 р.). – Донецьк: ДонНТУ – С. 152-154.
5. Кунченко О.В. Обґрунтування пріоритетної схеми використання лізингу на вугледобувних підприємствах України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=2850>.
6. Куш О.А. Переоценка запасов углей Донецкого бассейна / О.А. Куш // Уголь Украины. – 2006. – № 2. – С. 36-38.
7. Ланговой В.О. Формування стратегічних напрямків розвитку ремонтних підприємств вугільного машинобудування: автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец.: 08.06.01 / В.О. Ланговой; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2005. – 21 с.
8. Лесик Л.С. Лізинг як джерело технічного переозброєння вугільних шахт / Л.С. Лесик // Уголь Украины. – 2003. – № 3. – С. 16-17.
9. Пампура О.И. Актуальные вопросы финансирования инновационной деятельности предприятий угольного комплекса / О.И. Пампура // Менеджер. Стратегия и тактика деятельности предприятия в рыночных условиях: сб. науч. трудов. – Донецк, 2002. – С. 39-47.
10. Про схвалення концепції розвитку вугільної промисловості: розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 липня 2005 р. №236-р // Уголь Украины. – 2005. – № 9. – С. 3-4.
11. Селезньов В.В. Основи ринкової економіки України [Електронний ресурс] / В.В. Селезньов. – Режим доступу: http://pidruchniki.ws/10540702/ekonomika/osnovi_rinkovoyi_ekonomiki_ukrayini_-_seleznov_vv.
12. Сургай Н.С. Будуще угольной промышленности – в инвестиционно-инновационной модели / Н.С. Сургай // Уголь Украины. – 2003. – № 6. – С. 10-14.
13. Tilley, M., Pritchard, M., A., (2012) 'The coal mining lease'. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pods.dasnr.ok-state.edu/docushare/dsweb/Get/Document-1665/AGEC-828web.pdf> [accessed 15 November 2012].

Надійшла до редакції 16.07.2012 р.